

КРИТЕРІЇ, РІВНІ, ПОКАЗНИКИ ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ ПРАВА ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті досліджено та проаналізовано критерії, показники та рівні професійної підготовки студентів. Зроблено порівняльний аналіз співвідношення термінів "критерії" та "показники"; визначені критерії підготовки бакалаврів права до творчої діяльності та рівні професійної підготовки майбутнього бакалавра права. відзначена важливість моделювання навчальних ситуацій, як комплексного засобу, що може стимулювати студентів до самоаналізу, самооцінки, саморозвитку, враховуючи роль професійно-орієнтованих дисциплін. Визначені перспективи подальших досліджень стосовно вдосконалення професійної підготовки студентів.

Ключові слова: критерії, показник, рівень, підготовка бакалаврів права, критерії оцінювання результатів професійної діяльності.

Постановка проблеми. Зasadничим завданням сучасної юридичної освіти є посилення підготовки кваліфікованих юристів – творців правової держави, що мають високий рівень підготовки бакалаврів права до професійної творчої діяльності.

Важливим компонентом змісту підготовки бакалаврів права в системі юридичної освіти є вибір основних критеріїв, за якими можна судити про стан підготовки до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Визначення критеріїв – одне із складних завдань педагогічної науки. У психолого-педагогічних дослідженнях для кількісної оцінки сформованості або розвитку якостей, умінь, навичок, компетентностей, підготовленості обґрунтовується доцільність використання різних критеріїв.

Розробка науково обґрунтованих критеріїв і показників оцінки ефективності підготовки майбутніх бакалаврів у галузі права полягає в тому щоб, з одного боку, визначити її реальний рівень, а з іншого боку, визначити конкретні напрями, шляхи, умови розвитку професійної підготовки в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

З їх допомогою також представляється можливість оцінити результативність всього процесу підготовки, особистий внесок у досягнення професійних цілей і власного розвитку кожного студента.

Аналіз останніх досліджень. Проблема визначення критеріїв і показників рівнів оцінки студентів до професійної діяльності висвітлюється у працях багатьох дослідників Н. Безгодова, Н. Бібік, В. Введенський, Т. Гороховська, М. Лісовий.

Питання творчості і творчого розвитку розглянули в своїх працях Т. Алексеєнко, В. Андрєєв, М. Бердяєв, Д. Богоявленська, Д. Бондарєва, В. Гладкова, В. Горбунова, В. Моляко, Я. Пономарьов, С. Сисоєва, Д. Чернілевський, В. Яковлева.

Мета дослідження – визначити критерії, показники та рівні підготовки бакалаврів права до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**: теоретично обґрунтувати зміст поняття "критерії", "показники"; визначити рівні професійної підготовки бакалаврів права до творчої діяльності та професійного становлення студентів на різних етапах навчання у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Як показав аналіз проблеми, більшість наукових досліджень зосереджено на вивченні окремих аспектів визначення та обґрунтування критеріїв, водночас розгляд їх у цілісному вигляді здійснюється вкрай рідко, як наслідок, досі відсутні теоретичні основи цієї проблеми. Тим не менше, питання про критерії досить детально розглянуто психологами та педагогами [3].

Критерій (від грец. Kriterion – засіб для судження) – ознака, на основі якої здійснюється оцінка, визначення або класифікація; мірило оцінки [8].

У довідковій та спеціальній літературі критерій визначається як засіб для судження, ознака, на підставі яких здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [2].

Питання критеріїв пов'язані із заходами підвищення ефективності професійної діяльності. Це питання про те, які параметри даного процесу необхідно вимірювати. Водночас вони є актуальними і щодо визначення якості професійної діяльності майбутніх бакалаврів права в контексті підготовки до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін.

Розглядаючи систему критеріїв, можна стверджувати, що основна функція побудови критеріальної бази дослідження – це оцінка ступеня реалізації поставленої мети та діагностика – встановлення відхилень якостей об'єкта від прийнятого зразка [5].

Критерій є засіб, необхідний інструмент оцінки, але сам оцінкою не являється. Функціональна роль критерію – у визначенні або визначенні сутнісних ознак предмета. Критерій – не тільки засіб виявлення предмета, а й засіб підстави для класифікації, групування предметів їх оцінки.

Вибір критеріїв підготовки бакалаврів права до творчої діяльності є однією з найважливіших умов функціонування системи підготовки бакалаврів права у вищих навчальних закладах. Тому при розробці даних критеріїв ми враховували, з одного боку, традиційні вимоги, яким повинні задовольняти критерії, основні підходи в типізації показників, в класифікації критеріїв, а з іншого боку, нами були використані апробовані методики формування критеріїв і показників.

У практиці педагогічних досліджень розглядаються кілька підходів до визначення критеріїв і показників.

Використання критеріального апарату є ефективним за конкретизації його змісту за допомогою відповідних показників. У великому тлумачному словнику української мови показник трактується як свідчення, доказ, ознака чого-небудь.

Зокрема, критерій може бути інтерпретований як показник, на основі якого можна судити про ефективність будь-якого процесу. При цьому підході критерій є сукупність основних показників, які розкривають певний рівень якого явища. Даний підхід характеризується тим, що ступінь сформованості показника визначається шляхом фіксації його критеріїв на різних рівнях. При обґрунтуванні критеріїв і показників, необхідних для комплексного визначення ефективності підготовки бакалаврів права в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, ми також виходили з розглянутих методологічних положень в трактуванні понять "критерій" і "показник" в енциклопедичній, а також спеціальній літературі [4].

Показник виступає по відношенню до критерію як часткове до загального. На думку Г. Іванової, значення показника разом з критерієм розглядається як засіб, за допомогою якого вимірюються або схвалюються альтернативи найбільш оптимального вирішення практичних завдань в існуючих або заданих конкретних умовах. Вичленення конкретних показників викликано необхідністю змістовного і глибокого аналізу феномена діяльності. Показник є конкретний вимірювач критерію, який робить його доступним для вимірювання і спостереження.

У загальному значенні під показником Г. Іванова розуміє підґрунтя, яке дозволяє судити про наявність тієї чи іншої ознаки. Число показників, як і параметрів, має бути зведено до мінімуму, тому що процедура оцінювання має бути простою. Це, в першу чергу, накладає на систему показників одне з найбільш важливих вимог – показники повинні бути зрозумілими, конкретними, доступними для вимірювання [6].

Критерії та показники дозволяють визначити рівні готовності студентів до професійної діяльності.

В результаті аналізу психолого-педагогічної та юридичної літератури [1; 2; 3; 5; 6; 8], дійшли висновку, що провідними критеріями підготовки бакалаврів права до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін є мотиваційно-ціннісний, когнітивний, практично-особистісний критерії.

Мотиваційно-ціннісний компонент включений в структуру готовності практично всіма науковцями. Позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності слугує рушійною силою для здобуття знань за фахом. Позитивна налаштованість відносно майбутньої професійної діяльності є одним із критеріїв, який формує стійку мотивацію й емоційно-позитивне ставлення до професії. Така налаштованість виражається у спрямованості студентів до посиленого вивчення професійно-орієнтованих дисциплін, вираженій зацікавленості в особливостях перебігу суспільно-політичних процесів, налаштованості на отримання робочого місця за фахом.

Крім цього, вона виражається в розумінні майбутніми бакалаврами права важливості та значущості для суспільства обраної професії.

Мотиваційно-ціннісний критерій відображає рівень сформованості професійної підготовки на основі оцінки внутрішнього спонукання особистості до професійної діяльності, до засвоєння знань, умінь концентрувати увагу на поставлених завданнях і можливості їх вирішення, професійної юридичної спрямованості. Мотиваційно-ціннісний критерій передбачає сформованість сукупності цілей і мотивів, адекватних цілям і завданням професійної діяльності, стійку потребу до постійного підвищення рівня професійної компетентності; мотивоване прагнення до безперервної самоосвіти та самовдосконалення, творче й відповідальне ставлення до справи; усвідомлена потреба в постійному підвищенні кваліфікації; залучення до норм і цінностей професійного середовища; усвідомлення соціальної значимості професії; інтерес до роботи і потреба в обраній професійній діяльності; ціннісне, позитивне ставлення до професії; уміння критично оцінювати свої особистісні, професійні якості та результати діяльності; здатність до самоаналізу, самооцінки і самоконтролю з наступним коригуванням своєї діяльності; готовність до прояву ініціативи; розвиток критичного мислення; задоволеність вибором сфери діяльності; уміння діяти у сфері трудових відносин відповідно до особистої та громадської потребою

Видається за доцільне виділити наступні показники мотиваційно-ціннісного критерію підготовки бакалаврів права: наявність інтересу до формування фахової компетентності з точки зору професійної необхідності; наявність ціннісної мотивації вивчення професійно-орієнтованої складової в контексті майбутньої професії; присутність професійно-пізнавальних потреб; орієнтованість у професійних цінностях; ступінь входження студента в професію, в тому числі юридичну діяльність.

Когнітивний критерій включає в якості показників знання теоретичних основ юридичної діяльності, ролі і місця бакалавра права в соціумі; розуміння необхідності професійно-орієнтованих знань, які базуються на творчому підході, для вирішення фахових завдань у процесі професійної юридичної діяльності.

Когнітивний критерій відображає засвоєння найважливіших правових знань, їх глибини, прагнення узагальнювати і аналізувати матеріал, давати оцінку фактам і явищам правової сфери в житті суспільства. Включає в себе володіння правовою термінологією і понятійним апаратом, в том англійською мовою, застосування знань у різних ситуаціях, вчинках, відносинах.

Показниками когнітивного критерію є: володіння правовою термінологією, застосування правових знань у різних ситуаціях, вчинках, відносинах. Особливим показником когнітивного критерію є права компетентність студента, тобто узгодженість пізнавальної спрямованості, прояв інтересу і залучення у вивчення права в Україні і в світі, знання правових норм і усвідомлене ставлення до них.

Особливим показником когнітивного критерію є права компетентність студента.

Практично-особистісний критерій включає оцінку ступеня володіння технікою встановлення міжособистісних контактів і дотримання професійного такту в процесі спілкування з різними категоріями громадян, в тому числі і в конфліктних ситуаціях; освоєння форм, методів і прийомів впливу на співрозмовника в процесі професійної діяльності; прояв етико-правової культури особистості при спілкуванні з громадянами; вміння використовувати в необхідних випадках немовні засоби спілкування; використовувати прийоми мовної культури з метою грамотного викладу нормативно-правового матеріалу громадянам, що не мають спеціальних юридичних знань; ораторські, виконавські та організаторські вміння.

Практично-особистісний критерій являє сформованість важливих особистісних якостей, готовність працювати в групі, образ позитивної "Я-концепції". У структурі професійно-орієнтованої підготовки до творчої діяльності, важлива сукупність необхідних для реалізації професійної діяльності особистісних властивостей людини [7]. До особистісних якостей бакалаврів права представляється можливим віднести: відповідальність за юридичні наслідки прийнятих рішень, організованість, комунікабельність, терпимість, тактовність, делікатність, чесність. На основі перерахованих особистісних якостей складаються такі інтегральні вміння фахівця як здатність працювати в команді, вміння досягати бажаного результату, бути лідером.

Практично-особистісний критерій відображає різноманітність відносин студента до навколишньої дійсності, орієнтування в арсеналі можливих правових засобів досягнення цілей, вміння відстоювати засвоєні теоретичні положення на практиці, стверджувати свої переконання в конкретних ситуаціях. Уміння орієнтувати свою поведінку не на одномоментність впливу, а на певні правові цінності, правові норми, цивільні ідеали, відповідально ставитися до суспільно-політичної діяльності, проявляти ініціативність.

Показниками практично-особистісного критерію є: права активність студента, бажання брати участь у правотворчій діяльності, проявити свою громадянську позицію, вимога дотримуватися букви закону; електоральна поведінка, участь у виборних кампаніях, включення в суспільно-політичну діяльність.

Аналіз науково-педагогічної літератури з підготовки бакалаврів права показав, що вона має рівневий характер і на кожному з них зазнає змін. На основі наукового підходу В. Беспалько, що розглядає рівні діяльності через аналіз процесу рішення студентами професійних завдань [1].

Обґрунтовано доцільність використання трьох рівнів підготовки бакалаврів права до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін – низький, середній, високий.

Низький рівень характерний для студентів, що не усвідомлюють роль і місце бакалавра права в соціумі, важливість фахової складової у професійній діяльності юриста, необхідність бути підготовленим для самореалізації та самоствердження в професійному середовищі; не мають певного обсягу психолого-педагогічних знань, що не володіють розвиненими вміннями міркувати, переконувати, вселяти, доводити, висловлювати і відстоювати власну позицію; не володіють технікою спостереження.

Студенти, які мають низький рівень знань з професійно-орієнтованих дисциплін, виявляють слабкий інтерес до професійної та творчої діяльності з точки зору професійної необхідності; відсутність потреби, ціннісної мотивації і прагнення до вивчення професійно-орієнтованої складової в контексті майбутньої професії; мінімальну участь у професійній діяльності. У них відсутня потреба в самоосвіті та подальшому професійному зростанні; слабо розвинені особистісні якості; відсутня цілеспрямованість; слабо виражене почуття відповідальності.

Середній рівень сформованості характеризується поверхневими уявленнями про роль і місце бакалавра права в соціумі, наявністю невеликого обсягу психолого-педагогічних знань, поверхневими знаннями в області тлумачення нормативно-правових актів, фрагментарними і несистематизованими вміннями застосування методів професійного впливу, недостатньо вираженої потреби в постійному поповненні знань; частковим володінням технікою педагогічного спостереження. Студенти, які мають середній рівень підготовки до творчої діяльності, позитивно ставляться до її формування з точки зору професійної підготовки; мають виражену мотивацію до вивчення професійно-орієнтованої складової в контексті майбутньої професії; беруть участь у професійній, в тому числі творчій діяльності. Разом з тим вони мають поверхневе уявлення про психологічні особливості людини; інтерес до прояву власної особистості як професіонала і дослідника, а також до інших людей і подій носить непостійний характер;

вони не повною мірою усвідомлюють необхідність у подальшому професійному зростанні. Професійно-значущі особистісні якості вимагають вдосконалення та розвитку.

Високий рівень підготовки бакалаврів права до творчої діяльності притаманний студентам, які повністю усвідомлюють роль і місце юриста в соціумі, мають достатній обсяг психолого-педагогічних знань, в повному обсязі володіє вміннями використання методів професійного впливу, котрі виявляють яскраво виражену потребу в постійному поповненні знань, яскраво вираженою мотивацією до вивчення професійно-орієнтованої складової в контексті майбутньої професії. У студентів сформована система професійних цінностей, професійно-пізнавальних потреб, значна ступінь включеності (входження) студента в професію; ціннісне ставлення до професії у них виражено яскраво; яскраво виражена потреба в постійному вдосконаленні професійної діяльності.

Висновки та перспективи подальшого розгляду. Резюмуючи викладене, доцільно зазначити, що означені критерії, показники та рівні підготовки бакалаврів права до творчої діяльності професійної потребують постійного вдосконалення. Перспективним є подальше вивчення особливостей підготовки бакалаврів права до творчої діяльності в процесі вивчення професійно-орієнтованих дисциплін і реалізація педагогічних умов, за яких професійна підготовка цих фахівців буде продуктивною.

Використані джерела

1. Беспалько В. Слагаемые педагогической технологии: учебник. – М., 1989. – С. 4.
2. Бойко А. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації: Навч.-метод. посіб. – К.: ІЗМН, 1996. – 232 с.
3. Боровский М. О критериях нравственности. – Минск, 1980. – С. 100–122.
4. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. / В. Даль. – М.: Рус. яз. 1979. – Т.2. – С. 195
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов. – М.: Рус. яз., 1978. – С. 504.
6. Захарова О. Структурно-содержательные основы педагогической деятельности специалиста в области юриспруденции / О.С. Захарова // Этнопедагогизация процесса обучения и воспитания в современном образовательном учреждении: сборник научных статей. – Чебоксары, 2005. – С. 193–198.
7. Иванова Г. Критериальная база современного воспитания [Электронный ресурс] / Г. П. Иванова. – URL: www.web-local.rudn.ru
8. Клименко Т. Теоретические основы становления будущего учителя в инновационном образовании / Т.С. Клименко. – Чита: Издательство ЗабГПУ, 1999. – 214 с.
9. Монахов Н. Изучение эффективности воспитания: Теория и методика (Опыт экспериментального исследования). – М.: Педагогика, 1981. – 144 с.

Perminova V.

CRITERIA, LEVELS, INDICATORS OF TRAINING OF BACHELORS OF LAW TO CREATIVE ACTIVITY

The paper investigates and analyzes the criteria, indicators and levels of vocational training of students. The fundamental task of modern legal education is strengthening on preparation of skilled lawyers – creators of the legal state, who have a high level of training, are readiness to creative activity. The comparative analysis of the ratio of the terms "criteria" and "parameters" is given.; criteria of readiness of bachelors of law to creative activity and the level of vocational training of Bachelor of Laws is studied. The author stresses on the importance of learning situations, modeling as an integrated product that can stimulate students to self-awareness, self-esteem, self-development, the role of professionally oriented discipline is presented. The prospects are further research of features of training of bachelors of law to a creative activity in the process of study of the professionally-oriented disciplines and productive implementation of pedagogical conditions.

Key words: *criterion, indicator, level, Bachelors of Law, the criteria for evaluating the results of professional activities.*

Стаття надійшла до редакції 16.01.2015